

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ

پول

مجموعه مقالات دگراندیش در باب پول، بانک و خلق پول بانکی

گردآوری و ترجمه:

محمد قائدامینی

فرید کاظمی

حسین عرفانیان

علی شهیدی

با مقدمه:

دکتر حسین درودیان

انتشارات
دانشگاه امام صادق علیه السلام

عنوان: روایت پول مدرن: مجموعه مقالات دگراندیش در باب پول، بانک و خلق پول بانکی

گردآوری و ترجمه: محمد قائد امینی، فرید کاظمی، حسین عرفانیان، علی شهیدی

مقدمه نویسنده: دکتر حسین درودیان

ناشر: دانشگاه امام صادق علیه السلام

صفحه آرا: رضا عبداللهی بجنیدی

ناظر نسخه پردازی و چاپ: رضا دیبا

چاپ و صحافی: چاپ سپیدان

چاپ اول: ۱۴۰۴ قیمت: ۶/۵۰۰/۰۰۰ ریال

شمارگان: ۵۰۰ نسخه شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۸۱-۰۶۹-۵

«این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است»

فروشگاه مرکزی: تهران: خیابان انقلاب، بین خیابان فخررازی و خیابان دانشگاه، مجتمع پارسا، همکف، واحد ۳ و ۲

تلفن: ۶۶۹۵۴۶۰۳ - تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۰۶۰۶۷۴۱۱

فروشگاه کتاب صادق: تهران: بزرگراه شهید چمران، پل مدیریت، ضلع شمالی دانشگاه

صندوق پستی ۱۵۹-۱۴۶۵۵ • کد پستی: ۰۱۴۶۵۹۴۳۶۸۱ • تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲

E-mail: pub@isu.ac.ir • <https://isupub.ir> • فروشگاه اینترنتی:

عنوان و نام پدیدآور: روایت پول مدرن: مجموعه مقالات دگراندیش در باب پول، بانک و خلق پول بانکی/گردآوری و ترجمه محمد قائد امینی... [و دیگران]؛ با مقدمه حسین درودیان.

مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق (علیه السلام)، ۱۴۰۴.

مشخصات ظاهری: ۴۸۹ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۸۱-۰۶۹-۵

موضوع: پول -- مقاله ها و خطابه ها

موضوع: بانک و بانکداری -- مقاله ها و خطابه ها

شناسه افزوده: قائد امینی، محمد، ۱۳۷۲-، گردآورنده، مترجم

شناسه افزوده: درودیان، حسین، ۱۳۶۳-، مقدمه نویسنده

شناسه افزوده: دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

رده بندی کنگره: HG ۲۲۱

رده بندی دیویی: ۳۳۲/۴

شماره کتابشناسی ملی: ۱۰۱۳۶۱۸۳

تمام حقوق محفوظ است، هیچ بخشی از این کتاب بدون اجازه مکتوب ناشر قابل تکثیر یا تولید مجدد به هیچ شکلی از

جمله چاپ، فتوکپی، انتشار الکترونیکی، فیلم و صدا و انتقال در فضای مجازی نمی باشد.

این اثر تحت پوشش قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان ایران قرار دارد.

فهرست اجمالی

سخن ناشر.....	۱۹
پیشگفتار: حسین درودیان.....	۲۱
پیشگفتار: اندیشکده اقتصاد مقاومتی.....	۲۹
فصل اول: ماهیت پول، بانک و فرایند خلق پول بانکی.....	۳۱
مقاله اول: دو مفهوم از پول: دلالت‌هایی برای تحلیل حوزه‌های ارزی بهینه.....	۳۳
مقاله دوم: نقش پول در سرمایه‌داری.....	۵۹
مقاله سوم: پول درون‌زا؛ ساختارگرایان و افقی‌گرایان.....	۷۹
مقاله چهارم: خلق پول در اقتصاد مدرن.....	۱۰۵
مقاله پنجم: قرن از دست‌رفته در علم اقتصاد: سه نظریه بانکداری و شواهد اثبات‌کننده.....	۱۴۳
فصل دوم: الگوهای بدیل خلق پول.....	۲۰۹
مقاله ششم: طرح‌هایی برای بانکداری ذخیره کامل: یک بررسی تاریخی از دیوید ریکاردو تا مارتین وولف.....	۲۱۱
مقاله هفتم: طرح شیکاگو؛ نسخه بازنگری شده.....	۲۴۹
مقاله هشتم: «پول ما»؛ به سوی یک نظام پولی جدید.....	۲۷۹
فصل سوم: سیاست پولی، بانکداری مرکزی و بانک مرکزی توسعه‌گرا.....	۳۳۵
مقاله نهم: چگونه جهان به اجماع بر سیاست پولی دست یافت؟.....	۳۳۷
مقاله دهم: استقلال بانک مرکزی: یک نقد اقتصادی - اجتماعی و مردم‌سالارانه.....	۳۷۳
مقاله یازدهم: تجربه‌های پس از جنگ بانک‌های مرکزی توسعه‌گرا: خوب، بد، امیدوارکننده.....	۴۰۵
مقاله دوازدهم: بانکداری مرکزی توسعه‌گرا؛ مروری بر مسائل و تجربیات.....	۴۵۹

فهرست تفصیلی

سخن ناشر.....	۱۹
پیشگفتار: حسین درودیان.....	۲۱
پیشگفتار: اندیشکده اقتصاد مقاومتی.....	۲۹

فصل اول: ماهیت پول، بانک و فرایند خلق پول بانکی..... ۳۱

مقاله اول: دو مفهوم از پول: دلالت‌هایی برای تحلیل حوزه‌های ارزی بهینه / نویسنده: چارلز گودهارت / مترجم: حسین عرفانیان.....	۳۳
چکیده.....	۳۳
۱. مقدمه.....	۳۴
۲. در مورد ماهیت و ریشه‌های پول.....	۳۷
۳. نظریه مکانی گروه M، یا حوزه‌های بهینه ارزی.....	۴۷
۴. نتیجه‌گیری.....	۵۴
منابع و مأخذ.....	۵۵

مقاله دوم: نقش پول در سرمایه‌داری / نویسندگان: جفری وای. اف. لاثو و جان اسمیثین / مترجم:

حسین عرفانیان.....	۵۹
۱. مقدمه.....	۵۹
۲. پول، مالکیت خصوصی و فعالیت تجاری.....	۶۲
۳. پول به عنوان واحد شمارش و ابزار پرداخت.....	۶۵
۴. پول به عنوان شرط لازم برای عقلانیت ذاتی و صوری در سرمایه‌داری.....	۶۶
۵. اهمیت «پول اعتباری سرمایه‌دارانه».....	۶۸
۶. حفظ ارزش سرمایه مالی انباشته شده.....	۷۲
۷. ماهیت منازعه اقتصادی.....	۷۳

۷۵	۸. نتیجه‌گیری: پول و حکومت.....
۷۶	منابع و مآخذ.....
	مقاله سوم: پول درون‌زا: ساختارگرایان و افقی‌گرایان / نویسنده: ال. رندال ری / مترجم: فرید کاظمی
۷۹	
۷۹	چکیده.....
۸۰	۱. مقدمه.....
۸۱	۲. پول درون‌زا.....
۸۲	۲-۱. رویکرد اعتباری.....
۸۵	۲-۲. رویکرد پول دولت.....
۸۸	۲-۳. حق حاکمیت و استقلال سیاستی.....
۹۲	۳. افقی‌گرایان.....
۹۵	۴. ساختارگرایان.....
۱۰۰	۵. نتیجه‌گیری: یک تلفیق.....
۱۰۲	منابع و مآخذ.....
	مقاله چهارم: خلق پول در اقتصاد مدرن / نویسندگان: مایکل مک‌لی، آمارادیا و رایلند توماس / مترجم: محمد قائد امینی
۱۰۵	
۱۰۵	چکیده.....
۱۰۷	۱. مقدمه.....
۱۰۸	۲. دو تصور نادرست درباره خلق پول.....
۱۱۰	۳. خلق پول در واقعیت.....
	۳-۱. نحوه تعیین پول گسترده در سطح کل: سپرده‌ها از طریق وام‌دادن خلق می‌شوند.....
۱۱۲	۳-۲. سایر روش‌های خلق و محو سپرده‌ها.....
۱۱۵	۳-۳. محدودیت‌های خلق پول گسترده.....
۱۱۶	۴. محدودیت‌های خلق پول بانک‌ها.....
۱۱۶	۴-۱. نیروهای بازاری که بانک‌های منفرد با آن مواجه‌اند.....
۱۱۸	۴-۲. مدیریت ریسک‌های مرتبط با وام‌دهی.....

۳-۴. محدودیت‌های ناشی از واکنش خانوارها و شرکت‌ها.....	۱۲۲
۴-۴. سیاست پولی؛ محدودیت نهایی بر خلق پول.....	۱۲۴
۵. تسهیل مقداری. خلق مستقیم پول گسترده به وسیله سیاست پولی.....	۱۳۳
۶. ارتباط بین تسهیل مقداری و مقادیر پول.....	۱۳۵
۷. دو تصور نادرست در مورد اینکه تسهیل مقداری چگونه کار می‌کند.....	۱۳۶
۷-۱. چرا ذخایر اضافی، «پول رایگان» برای بانک‌ها نیست؟.....	۱۳۶
۷-۲. چرا ذخایر اضافی به وام‌های جدید و پول گسترده تبدیل نمی‌شود؟.....	۱۳۷
۸. نتیجه‌گیری.....	۱۳۸
منابع و مآخذ.....	۱۳۹
مقاله پنجم: قرن از دست رفته در علم اقتصاد: سه نظریه بانکداری و شواهد اثبات‌کننده / نویسنده: ریچارد آ. ورنر / مترجم: حسین عرفانیان.....	۱۴۳
چکیده.....	۱۴۳
۱. مقدمه.....	۱۴۵
۲. بررسی اجمالی سه نظریه اصلی درباره بانکداری و حسابداری آن‌ها.....	۱۴۷
۲-۱. نظریه واسطه‌گری مالی در مورد بانکداری.....	۱۴۸
۲-۲. نظریه ذخیره جزئی در مورد بانکداری.....	۱۵۲
۲-۳. نظریه خلق اعتبار در مورد بانکداری.....	۱۶۰
۳. ارزیابی.....	۱۶۹
۴. یک آزمون تجربی کنترل‌شده (پیش‌بینی‌های سه نظریه).....	۱۷۱
۴-۱. دلالت‌های حسابداری نظریه واسطه‌گری مالی.....	۱۷۲
۴-۲. دلالت‌های حسابداری نظریه ذخیره جزئی.....	۱۷۳
۴-۳. دلالت‌های حسابداری نظریه خلق اعتبار.....	۱۷۵
۵. آزمون.....	۱۷۵
۶. ارزیابی: کمبود دقت، عامل سردرگمی.....	۱۸۰
۶-۱. کاستی‌های نظریه واسطه‌گری مالی.....	۱۸۰
۶-۲. کاستی‌های نظریه ذخیره جزئی.....	۱۸۲
۶-۳. عملیات حسابداری مربوط به مراحل بعد از خرج کردن مبلغ وام.....	۱۸۵

۱۸۷.....	۷. دلالت‌هایی برای تنظیم‌گری بانکی.....
۱۸۷.....	۷-۱. تنظیم‌گری از طریق الزامات ذخیره قانونی.....
۱۸۸.....	۷-۲. تنظیم‌گری از طریق کفایت سرمایه.....
۱۸۹.....	۸. چگونه برای خودتان سرمایه خلق کنید؛ مطالعه موردی کردیت سوئیس.....
۱۹۲.....	۹. تنظیم‌گری بانکی موفق از نظر تجربی.....
۱۹۳.....	۱۰. دلالت‌ها برای سیاست‌های توسعه‌ای.....
۱۹۶.....	۱۱. دلالت‌هایی برای علم اقتصاد.....
۱۹۶.....	۱۱-۱. روش‌شناسی در علم اقتصاد.....
۱۹۷.....	۱۱-۲. مدیریت اطلاعات.....
۲۰۰.....	۱۲. نتیجه‌گیری.....
۲۰۳.....	منابع و مآخذ.....

فصل دوم: الگوهای بدیل خلق پول..... ۲۰۹

مقاله ششم: طرح‌هایی برای بانکداری ذخیره کامل: یک بررسی تاریخی از دیوید ریکاردو تا	
مارتین وولف /.....	
۲۱۱.....	نویسنده: پاتریزیو لاینا / مترجم: محمد قائدامینی.....
۲۱۱.....	چکیده.....
۲۱۲.....	۱. مقدمه.....
۲۱۶.....	۲. اولین گام‌ها: دیوید ریکاردو و دیگران.....
۲۱۸.....	۳. طرح شیکاگو: در دستور کار سیاسی.....
۲۱۹.....	۳-۱. طرح‌های پیشنهادی.....
۲۲۳.....	۳-۲. قانون‌گذاری.....
۲۲۵.....	۳-۳. واکنش‌های آکادمیک.....
۲۲۷.....	۴. بعد از جنگ جهانی دوم: توسعه‌های آکادمیک.....
۲۲۹.....	۵. آغاز هزاره سوم: ایده‌های خلاقانه‌تر.....
۲۳۲.....	۶. عواقب بحران مالی جهانی: برگشت به دستور کار سیاسی.....
۲۳۳.....	۶-۱. طرح‌های پیشنهادی.....

۶-۲. قانون‌گذاری و جنبش‌های مدنی.....	۲۳۸
۶-۳. مدل‌سازی علمی.....	۲۴۰
۷. نتیجه‌گیری.....	۲۴۲
منابع و مآخذ.....	۲۴۳
مقاله هفتم: طرح شیکاگو؛ نسخه بازنگری شده	
نویسندگان: ژارومیر بنس و مایکل کامهوف / مترجم: علی شهیدی	۲۴۹
چکیده.....	۲۴۹
۱. مقدمه.....	۲۵۰
۲. بخش دوم: طرح شیکاگو در تاریخ اندیشه اقتصاد پولی.....	۲۵۷
۲-۱. کنترل دولتی در مقابل کنترل خصوصی بر روی انتشار پول.....	۲۵۷
۲-۲. طرح شیکاگو.....	۲۶۷
۳. نتیجه‌گیری.....	۲۷۲
منابع و مآخذ.....	۲۷۴
مقاله هشتم: «پول ما»؛ به سوی یک نظام پولی جدید	
نویسنده: فرانس دورمن / مترجم: علی شهیدی	۲۷۹
چکیده.....	۲۷۹
۱. خلاصه مدیریتی.....	۲۸۲
۲. فقدان پول.....	۲۸۵
۲-۱. مسئله‌ها: اقتصادی، اجتماعی، محیطی.....	۲۸۵
۲-۲. کمبود پول.....	۲۸۵
۲-۳. خلق پول.....	۲۸۶
۲-۴. فهم نظام (سیستم) پولی مل.....	۲۸۶
۲-۵. سؤالاتی که باید بپرسیم.....	۲۸۷
۳. پول چیست؟.....	۲۸۷
۳-۱. پول چیست؟.....	۲۸۷
۳-۲. پول به عنوان واسطه مبادله و معیار محاسبه ارزش.....	۲۸۷
۳-۳. پول به عنوان وسیله‌ای برای انباشت یا ذخیره (ارزش).....	۲۸۸

- ۳-۴. پایه و اساس پول: اعتماد..... ۲۸۸
۴. ما چه پولی ساخته ایم؟..... ۲۸۹
- ۴-۱. پول به عنوان جادو..... ۲۸۹
- ۴-۲. بزرگ‌ترین ترس: (ابر) تورم..... ۲۸۹
- ۴-۳. کمبود پول و نظریه اقتصاد..... ۲۸۹
- ۴-۴. چرا دولت‌ها پول خلق نمی‌کنند؟..... ۲۹۰
- ۴-۵. پول، نظریه اقتصادی و سفته‌بازی..... ۲۹۰
- ۴-۶. گفتگو در مورد سیستم مالی ما: فقط کارشناسان..... ۲۹۱
- ۴-۷. مقایسه با انرژی هسته‌ای..... ۲۹۱
- ۴-۸. سیستم پولی ما به مثابه یک [سیستم] از قبل معین..... ۲۹۲
- ۴-۹. پول به عنوان منبع کمیاب..... ۲۹۲
- ۴-۱۰. چیزی در ازای هیچ؟..... ۲۹۳
۵. پول چگونه خلق می‌شود؟..... ۲۹۴
- ۵-۱. پول چگونه خلق می‌شود؟..... ۲۹۴
- ۵-۲. بانکداری: کسب و کار مطلوب..... ۲۹۵
۶. خلق پول به وسیله بانک‌های خصوصی..... ۲۹۵
- ۶-۱. میراثی تاریخی..... ۲۹۵
- ۶-۲. یک لابی مؤثر..... ۲۹۶
- ۶-۳. مسئله اعتماد..... ۲۹۶
۷. نقاط ضعف سیستم ما..... ۲۹۷
- ۷-۱. خلق پول خصوصی: از بحران تا بحران..... ۲۹۷
- ۷-۲. نظریه اقتصادی: بازارهای مالی نمی‌توانند کار کنند..... ۲۹۷
- ۷-۳. بانک‌های خصوصی: ترمزی بر روی خلق پول؟..... ۲۹۹
- ۷-۴. سیستم پولی موجود ما: راهی که به بحران نینجامد وجود ندارد..... ۲۹۹
- ۷-۵. پول به سوی بخش مالی اقتصاد..... ۳۰۰
- ۷-۶. بانکداری: سوسیالیسم برای ثروتمندان..... ۳۰۱
- ۷-۷. خلق پول خصوصی: فراز و نشیب‌ها..... ۳۰۲
- ۷-۸. گروه کوچکی از بانکداری منفعت می‌برند..... ۳۰۲

۷-۹. بانک ورشکسته، پول ازدست رفته.....	۳۰۳
۷-۱۰. اعتبار، نرخ بهره و بدهی.....	۳۰۳
۷-۱۱. بدهی، رشد را ضروری می سازد.....	۳۰۴
۷-۱۲. ضرورت رشد و محدودیت منابع.....	۳۰۴
۷-۱۳. سیستم پولی ما و محدودیت منابع.....	۳۰۵
۷-۱۴. خلق پول تنها برای فعالیت های سودآور.....	۳۰۵
۷-۱۵. دولت به عنوان یک نهاد انگلی.....	۳۰۶
۷-۱۶. گسترش فقر و فقرزایی.....	۳۰۶
۷-۱۷. مزیت خلق پول خصوصی؟.....	۳۰۷
۷-۱۸. دفاع از سیستم موجود.....	۳۰۸
۸. چگونه می توانیم بهتر عمل کنیم.....	۳۰۹
۸-۱. جایگزین ها: خلق پول عمومی.....	۳۰۹
۸-۲. بانکداری عمومی یا خصوصی؟.....	۳۱۰
۸-۳. مزایای خلق پول دولتی.....	۳۱۰
۸-۴. پایان دادن به ضرورت رشد.....	۳۱۲
۸-۵. اقتصاد پایدارتر.....	۳۱۳
۸-۶. سفته بازی کمتر، عدم نیاز به نجات از بیرون.....	۳۱۳
۸-۷. ریسک کمتر، پس اندازهای امن.....	۳۱۴
۸-۸. شفافیت.....	۳۱۴
۸-۹. خطرهای خلق پول دولتی.....	۳۱۴
۸-۱۰. جلوگیری از تورم هزینه و تقاضا.....	۳۱۶
۸-۱۱. (دوران) گذار.....	۳۱۷
۸-۱۲. مأموریت مقام پولی.....	۳۱۸
۸-۱۳. کانال کشی پول جدید به اقتصاد.....	۳۱۸
۹. موانع و راه حل ها.....	۳۱۹
۹-۱. ترس از تورم.....	۳۱۹
۹-۲. خلق پول خصوصی به عنوان یک جزم اندیشی اقتصادی.....	۳۲۰
۹-۳. علت واقعی تورم.....	۳۲۰

- ۹-۴. حفظ اعتماد..... ۳۲۱
- ۹-۵. آیا دوره گذار می تواند در یک کشور انجام شود؟..... ۳۲۲
- ۹-۶. موانع روان شناختی..... ۳۲۳
- ۹-۷. غلبه کردن بر موانع روان شناختی..... ۳۲۴
- ۹-۸. تأثیر بانک ها: پول یعنی قدرت..... ۳۲۵
- ۹-۹. جزم اندیشی اقتصادی از بانک ها و نظام مالی حفاظت می کند..... ۳۲۶
- ۹-۱۰. درهم شکستن قدرت بخش مالی..... ۳۲۷
- ۹-۱۱. بزرگ ترین اشتباه ما: نمایندگی (دیگران برای ما)..... ۳۲۹
۱۰. چه باید کرد؟..... ۳۳۰
- ۱۰-۱. گسترش بحث..... ۳۳۰
- ۱۰-۲. بحث براساس استدلالات..... ۳۳۱
- ۱۰-۳. نبرد دشوار..... ۳۳۲
- ۱۰-۴. پول دشوار نیست..... ۳۳۲
- ۱۰-۵. گروه هدف: سیاستمداران ما..... ۳۳۲
- ۱۰-۶. گذار: برنامه پیش رو..... ۳۳۳
- ۱۰-۷. نقش اقتصاددانان چیست؟..... ۳۳۴

فصل سوم: سیاست پولی، بانکداری مرکزی و بانک مرکزی توسعه گرا ۳۳۵

- مقاله نهم: چگونه جهان به اجماع بر سیاست پولی دست یافت؟ / نویسنده: ماروین گودفرد / مترجم: فرید کاظمی..... ۳۳۷
- چکیده..... ۳۳۷
۱. مقدمه..... ۳۳۸
۲. بی نظمی های عملی و نظری در دهه ۱۹۷۰..... ۳۴۰
۳. آورده های فدرال رزرو برای عملیات سیاست پولی..... ۳۴۴
۴. جنبه های بین المللی اجماع..... ۳۵۱
۵. کمک پیشرفت های علمی به اجماع..... ۳۵۳
۶. چگونه نظریه مورد اجماع از عملکرد سیاست پولی پشتیبانی می کند..... ۳۵۹

۶-۱. اولویت تورم پایین.....	۳۵۹
۶-۲. هدف قرار دادن هسته تورمی به جای تورم عمومی (رسمی).....	۳۶۲
۶-۳. اهمیت اعتبار برای تورم پایین.....	۳۶۲
۶-۴. سیاست نرخ بهره پیشگیرانه حمایت شده توسط اهداف و رویه‌های شفاف.....	۳۶۴
۷. نتیجه‌گیری.....	۳۶۵
منابع و مآخذ.....	۳۶۷
مقاله دهم: استقلال بانک مرکزی: یک نقد اقتصادی - اجتماعی و مردم‌سالارانه / نویسندگان:	
پیکسلی، ویمسترو ویلسون / مترجم: فرید کاظمی.....	۳۷۳
چکیده.....	۳۷۳
۱. پیش‌درآمد.....	۳۷۴
۲. صورت‌بندی مفهومی بانک‌های مرکزی.....	۳۷۵
۳. بانک مرکزی حزبی.....	۳۷۸
۴. بانک‌های مرکزی و الزام مردم‌سالارانه.....	۳۸۵
۵. جنبش استقلال.....	۳۹۰
۶. چالش استقلال بانک مرکزی برای سیاست مردم‌سالارانه.....	۳۹۷
پی‌نوشت‌ها.....	۴۰۱
منابع و مآخذ.....	۴۰۲
مقاله یازدهم: تجربه‌های پس از جنگ بانک‌های مرکزی توسعه‌گرا: خوب، بد، امیدوارکننده /	
نویسنده: جرال داپستین / مترجم: فرید کاظمی.....	۴۰۵
چکیده.....	۴۰۵
۱. مقدمه.....	۴۰۷
۲. رویکرد نئولیبرال در بانکداری مرکزی.....	۴۱۱
۲-۱. برنامه‌ریزی مالی IMF و هدف‌گذاری تورم.....	۴۱۸
۲-۲. گزینه‌های جایگزین برای هدف‌گذاری تورم.....	۴۲۱
۳. برخی شواهد تجربی در مورد تأثیر بانک‌های مرکزی توسعه‌گرا بر عملکرد اقتصادی.....	۴۲۵
۴. مطالعات موردی برخی از کشورهای در حال توسعه.....	۴۲۸
۴-۱. بانک‌های مرکزی به عنوان عامل توسعه در کشورهای در حال توسعه.....	۴۲۸

۵. ابزارهای توسعه‌ای برای بانکداران مرکزی..... ۴۴۰
- ۵-۱. برخی راه‌حل‌های مالی..... ۴۴۰
- ۵-۲. بانک‌های بخش رسمی..... ۴۴۲
- ۵-۳. نرخ‌های ارز و مدیریت [جریان] سرمایه در عصر بی‌ثباتی مالی..... ۴۴۶
- ۵-۴. تکنیک‌های مدیریت سرمایه..... ۴۴۸
- ۵-۵. مدیریت نرخ‌های ارز واقعی..... ۴۵۰
- ۵-۶. سیاست‌های مربوط به استقراض خارجی برای کمک به حفظ ثبات مالی..... ۴۵۱
۶. نتیجه‌گیری..... ۴۵۴
- پی‌نوشت‌ها..... ۴۵۵
- منابع و مآخذ..... ۴۵۶
- مقاله دوازدهم: بانکداری مرکزی توسعه‌گرا؛ مروری بر مسائل و تجربیات / نویسنده: جerald اپستین /
 مترجم: فرید کاظمی..... ۴۵۹
- پیشگفتار..... ۴۵۹
۱. مقدمه..... ۴۶۱
۲. درس‌هایی از بحران مالی ۲۰۰۸-۲۰۰۷..... ۴۶۴
۳. هدف‌گذاری تورمی چه مشکلی دارد؟..... ۴۶۸
۴. بانکداری مرکزی توسعه‌گرا: سابقه تاریخی..... ۴۷۳
۵. بانکداری مرکزی توسعه‌گرا: اهداف و ابزارها و تجربیات فعلی..... ۴۷۷
۶. پرسش‌هایی درباره بانکداری مرکزی توسعه‌گرا..... ۴۸۱
۷. نتیجه‌گیری..... ۴۸۵
- منابع و مآخذ..... ۴۸۶

فهرست جدول‌ها

جدول ۴-۱: کل‌های پولی رایجی که با داده‌های در دسترس بریتانیا می‌توان تهیه کرد.....	۱۳۰
جدول ۵-۱: وضعیت غیرممکن برای یک بانک منفرد کوچک.....	۱۵۵
جدول ۵-۲: بانک اصلی در موقعیت نهایی.....	۱۵۶
جدول ۵-۳: ترازنامه تلفیقی که موقعیت نهایی همه بانک‌ها را با هم نشان می‌دهد.....	۱۵۷
جدول ۵-۴: تغییرات ترازنامه به دلیل وام بانکی (نظریه واسطه‌گری مالی).....	۱۷۲
جدول ۵-۵: تغییرات ترازنامه به دلیل وام بانکی (نظریه ذخیره جزئی، نسخه ساموئلسن).....	۱۷۳
جدول ۵-۶: مراحل تغییرات ترازنامه به دلیل وام بانکی (نظریه ذخیره جزئی، نسخه ساموئلسن)....	۱۷۴
جدول ۵-۷: تغییرات ترازنامه به دلیل وام بانکی (نظریه خلق اعتبار).....	۱۷۵
جدول ۵-۸: ترازنامه بانک وایلد نبرگ سال ۲۰۱۳ - بخش دارایی‌ها.....	۱۷۸
جدول ۵-۹: ترازنامه بانک وایلد نبرگ سال ۲۰۱۳ - بخش بدهی‌ها.....	۱۷۹
جدول ۵-۱۰: بازنگری در تعریف ساموئلسن از نظریه ذخیره جزئی.....	۱۸۳
جدول ۵-۱۱: نحوه خلق سرمایه برای خود توسط کردیت بانک سوئیس در سال ۲۰۰۸.....	۱۹۰
جدول ۶-۱: مدل‌های مختلف بانکداری ذخیره کامل.....	۲۱۵
جدول ۱۱-۱: برنامه‌ریزی مالی صندوق بین‌المللی پول بر اساس سقف خالص دارایی‌های داخلی و کف خالص ذخایر بین‌المللی.....	۴۱۸
جدول ۱۱-۲: برنامه‌ریزی مالی با خالص دارایی‌های داخلی، خالص ذخایر بین‌المللی و اهداف تورمی ..	۴۲۰
جدول ۱۱-۳: گزینه‌های PERI / BILKENT برای پروژه هدف‌گذاری تورم.....	۴۲۳

فهرست شکل‌ها

- شکل ۴-۱: خلق پول توسط مجموع کل بخش بانکی با وام‌دهی اضافی..... ۱۱۲
- شکل ۴-۲: خلق پول در حالتی که یک بانک منفرد وام اضافی می‌دهد..... ۱۲۰
- شکل ۴-۳: تأثیر تسهیل مقداری بر ترازنامه‌های مختلف..... ۱۳۶
- شکل ۵-۱: نظریه واسطه‌گری مالی بانکداری..... ۱۴۸
- شکل ۱۱-۱: دارایی‌های بانک مرکزی نسبت به تولید ناخالص داخلی در برابر رشد تولید ناخالص داخلی (میانگین دهه‌ها)..... ۴۲۶
- شکل ۱۱-۲: کل مطالبات بانک مرکزی از نهادهای دولتی نسبت به کل دارایی‌های بانک مرکزی و رشد تولید ناخالص داخلی (میانگین دهه‌ها)..... ۴۲۶
- شکل ۱۱-۳: کل مطالبات بانک مرکزی از بخش خصوصی نسبت به کل دارایی‌های بانک مرکزی و رشد تولید ناخالص داخلی (میانگین دهه‌ها)..... ۴۲۷
- شکل ۱۱-۴: کل مطالبات بانک مرکزی از بخش مالی نسبت به کل دارایی‌های بانک مرکزی و رشد تولید ناخالص داخلی (میانگین دهه‌ها)..... ۴۲۷

فهرست نمودارها

- نمودار ۴-۱: کل‌های پولی مختلف و مخارج اسمی..... ۱۳۳

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ
الْمُؤْمِنِينَ.

(قرآن کریم. سوره مبارکه النمل/ آیه شریفه ۱۵)

سخن ناشر

رسالت و مأموریت دانشگاه امام صادق (علیه السلام) «تولید علوم انسانی اسلامی» و «تربیت نیروی درجه یک برای نظام» (که در راهبردهای ابلاغی مقام معظم رهبری مدظله تعین شده) است. اثرپذیری علوم انسانی از مبانی معرفتی و نقش معارف اسلامی در تحول علوم انسانی، دانشگاه را بر آن داشت که به طراحی نو و بازمهندسی نظام آموزشی و پژوهشی جهت پاسخ‌گویی به نیازهای نوظهور انقلاب، نظام اسلامی و تربیت اسلامی به عنوان یک اصل محوری برای تحقق مأموریت خویش بپردازد و بر این باور است که علم توأم با تزکیه نفس می‌تواند هویت جامعه را متأثر در مسیر تعالی و رشد قرار دهد.

ازاین حیث «تربیت» را می‌توان مقوله‌ای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه‌های دانشگاه، در چهارچوب آن معنا می‌یابد؛ زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل‌ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می‌سازد.

از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست‌ها در گرو انجام پژوهش‌های علمی و بهره‌مندی از نتایج آن‌هاست. از این منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به حساب می‌آیند و نمی‌توان آینده درخشانی را بدون

توانایی های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» درواقع پاسخ گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق (علیه السلام) درواقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که هم اکنون ثمرات نیکوی آن در فضای ملی و بین المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیان گذاران و دانش آموختگان این نهاد است که امید می رود با اتکاء به تأییدات الهی و تلاش همه جانبه اساتید، دانشجویان و مدیران دانشگاه، بتواند به مرجعی تمام عیار در گستره جهانی تبدیل گردد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق (علیه السلام) با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی - کارکردی آن ها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه مندان می گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند - درک کاستی ها و اصلاح آن هاست تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق (علیه السلام) را در گستره بین المللی به همراه خواهد داشت (ان شاء الله).

وَللهُ الْحَمْدُ

معاونت پژوهشی دانشگاه

گفتمان پولی دگراندیش رفته رفته در حال باز کردن جایگاهی معنی دار برای خود در ادبیات موضوع و محافل فکری است. رسانه های رسمی و محققان دانشگاهی به ویژه پژوهشگران نوپا پیوسته اقبالی بیش از گذشته به این مباحث نشان داده اند. خوشبختانه ارتباط نزدیک برخی پژوهشگران داخل و خارج از کشور با این جریان فکری و رصد تحولات آن موجب شده بسیاری از مباحث مطرح شده در نقد رویکرد متعارف نسبت به پول و بانک، در آثار فارسی زبان نیز انعکاس پیدا کند؛ به نحوی که هم اکنون می توان بدون رجوع به متون غیرفارسی و با اتکای صرف به زبان مادری، مباحثی مهم در این حوزه را در آثار فارسی زبان یافت.

علاقه مندی به دگراندیشی پولی در ایران، بیش از هر چیز محصول ناکامی رویکرد جریان اصلی اقتصاد در توضیح یا توجیه برخی تحولات پولی و اقتصاد کلانی کشور طی دو دهه اخیر بوده است. حرکت ولو نسبی در مسیر برخی از تجویزهای متعارف از قبیل واگذاری بانک ها به بخش غیردولتی، کاهش نفوذ دولت بر رشد مقادیر پولی، کاهش در مداخلات اعتباری، کنار گذاشتن برنامه ریزی برای مقصد تسهیلات و ... بنا به مشاهدات مستقیم، علائمی از بهبود حال و روز بخش پولی و کلیت اقتصاد کلان مخابره نکرد، اگر نگوییم مسائل و معضلات قبلی را تعمیق کرده و افزون بر آن، افقی از مسائل و بحران های جدید را بنیان نهاد. رونق نسبی ادبیات دگراندیشی در جهان نیز به همین سیاق، مدیون بحران های مالی-بانکی و نارضایتی های عمومی از عملکرد کلی اقتصاد به ویژه برحسب معیارهای توزیعی و ملاک های بخش حقیقی بوده است. محققان ناراضی از تبیین های مرسوم دانشگاهی، سرنخ هایی از تبیین های رقیب را یافته

و پرورش دادند، تبیین‌هایی که اغلب آن‌ها ریشه در اشارات محققان در دهه‌ها و حتی سده‌های قبل داشته و نمی‌توان آن‌ها را جدیدالحدوث پنداشت. تلاش این منتقدان، مطالبی قابل‌اعتنا در ادبیات پولی-بانکی رقم زد و سفره‌ای قابل‌برخورداری پیش روی دانش‌پژوه ایرانی نیز قرار داد که از قضا او هم به‌طوری خاص در جستجوی آن بود.

اثر حاضر با این نیت تدوین شده که بتواند مرحله جدیدی از آشنایی با ادبیات بدیل پولی را پیش روی علاقه‌مندان فارسی‌زبان قرار دهد. هنوز مطالب قابل‌اعتنایی در نوشته‌های لاتین وجود دارد که مخاطب بالقوه ایرانی از آن بی‌خبر است. از این‌رو، ترجمه‌های هوشمندانه و به‌درستی گزینش شده در بین آثار دگراندیش یا هترودکس، از اولویت‌های تحقیقات اقتصادی در زمینه پولی است. در انتخاب بین گزینه ترجمه کتاب و ترجمه برخی مقالات منتخب، دومی انتخابی معقول‌تر بود. مقالات درمقایسه‌با کتاب‌ها، دارای تنوع مضمونی بوده و امکان پرداختن به موضوعات بیشتری را فراهم می‌کند. از این‌رو، دایره انتخاب برای گزینش از بین مقالات بالقوه بیش از کتاب‌ها است. این تنوع، انگیزه خواننده برای مطالعه را نیز ارتقا می‌بخشد و او را با منظرها و نگره‌های بیشتری آشنا می‌سازد. همچنین انتظار می‌رود خاصیت خلاصه‌نویسی مقاله درمقایسه‌با کتاب، نکات بیشتری را در اختیار خواننده قرار دهد.

جریان دگراندیش پولی-بانکی در سطح جهان، متشکل از گروه‌هایی با باورمندی به مضامینی متکثر و غیر یکدست است که ریشه آن به‌طور طبیعی به این موضوع بازمی‌گردد که هویت این جریان در مخالفت با رویکردهای حاکم بر جریان اصلی و انتقادگری به آن شکل گرفته است. از این‌رو، هر نحله‌ای به‌محض یا به‌صرف مخالفت با هر یک از اصول و مقوم‌های جریان متعارف‌اندیش (ارتدکس) لاجرم در زمره جریان دگراندیش (هترودکس) قرار می‌گیرد. چنین هویتی، طبعاً به تکرار در ذیل عنوان کلی «دگراندیشی پولی» می‌انجامد. از آنجاکه دگراندیشی پولی در ارتباط با متعارف‌اندیشی و در نقد آن هویت یافته، برای درک سرخط‌های اصلی آن باید مقوم‌ها و ستون‌های تفکر متعارف را شناسایی کرد. به‌طورکلی تمرکز جریان متعارف اقتصادی معطوف است به قائل شدن نقش و سهم اصلی برای بازار آزاد در تحولات موفقیت‌آمیز اقتصادی از یک سو

و نوعی نگرش منفی به نقش آفرینی دولت. به شکل تقریبی و کلی می‌توان گزاره‌ای اصلی در متعارف‌اندیشی پولی را چنین برشمرد:

- ۱- بازار آزاد پول را به وجود آورده و آن را تکامل داده است؛
 - ۲- کارکرد اصلی پول، واسطه مبادله است؛
 - ۳- سرمنشأ تغییرات در کمیت‌های پولی، دولت یا بانک مرکزی هستند. بانک‌ها به مثابه واسطه‌گر پول، نقش پررنگی در این تحولات ندارند؛
 - ۴- بهترین راهبرد در حوزه پولی، کمینه کردن مداخله دولت است؛
 - ۵- پول در فرایند اقتصادی، خنثی و فاقد اثربخشی ماندگار بر بخش واقعی است؛
 - ۶- خدمت اصلی (و چه بسا تنها خدمت) نظام پولی به رشد و توسعه اقتصادی، عبارت است از عدم ایجاد بی‌ثباتی به شکل تورم در سطح کلان یا شکست‌های بانکی در سطح خرد بانکداری. دغدغه اصلی سیاست‌گذاری در مورد پول و بانک باید معطوف به مهار پول و مهار بانک باشد.
- دگراندیشی پولی از تردید در گزاره‌های فوق آغاز می‌شود؛ به عبارت دیگر، هر محقق یا جریان فکری برحسب درجه واگرایی از روایت‌های فوق، از جریان متعارف‌اندیشه پولی فاصله گرفته و وارد فضای غیراندیشی شده است. به این ترتیب گزاره‌های مدنظر جریان مقابل را در حالت حدی می‌توان چنین ترسیم کرد:
- ۱- دولت در پیدایش و تکامل پول نقشی پررنگ ایفا کرده است؛
 - ۲- کارکرد اصلی پول، محاسبه‌گری ارزش است؛
 - ۳- بانک‌ها چیزی فراتر از واسطه‌گر پول‌اند؛ آن‌ها خالق پول و دارای نقشی فعال در تحول کمیت‌های پولی هستند؛
 - ۴- مداخله‌گری دولت در حوزه پولی، به جهت ماهیت خاص و نابازاربودن آن، ضروری و دارای وجاهتی متمایز از بخش تولید کالا و خدمات است؛
 - ۵- پول قادر است آثار بلندمدت و ماندگار بر بخش حقیقی به جا گذارد؛
 - ۶- مدیریت پولی نباید صرفاً به مهار تهدیدهای پول و بانک خلاصه شده و لازم است تدابیری جهت بالفعل‌سازی فرصت‌های بالقوه نهفته در آن اتخاذ کند.

جریان‌های مختلف دگراندیش پولی لزوماً تمامی گزاره‌های فوق را به‌طور یکجا قبول ندارند؛ گرچه در درون جریان ارتدکس هم ضرورتاً هر ۶ گزاره پیش‌گفته مورد تأیید نیست، کمااینکه برخی اقتصاددانان شناخته‌شده متعارف؛ به‌عنوان مثال، به نقش مسلط بانک‌ها در تحولات کمیت‌های پولی (درون‌زایی پول) پی برده‌اند؛ بااین حال، مجموعاً می‌توان جایگاه هر اندیشمند یا جریان فکری را در بین دو سرطیف حدی فوق، تابع رویکرد وی نسبت به ۶ گزاره مزبور دانست. اثری که در اختیار شماسست تلاش می‌کند خواننده را با نوشته‌هایی آشنا کند که گزاره‌های مورد قبول رویکردهای دگراندیش پولی را شرح و بسط داده‌اند. امید غایی چنین تلاشی، این است که فهم موجود از عملکرد کلی نظام پولی-بانکی ارتقاء یافته و از این ناحیه، کیفیت تصمیمات سیاستی اتخاذشده در نظام پولی بهبود یابد و درنهایت اقتصاد کشور و عامه مردم را منتفع سازد.

معرفی مختصری از فصل‌بندی مقالات ترجمه‌شده و محتوای آن‌ها لازم به نظر می‌رسد. در فصل نخست، مقالات ناظر بر نقد روایت‌های جریان اصلی از پول، بانک، خلق پول و نقش پول در فرایند اقتصادی را خواهید دید. اولین مقاله، نوشته‌ای متفاوت از گودهارت، اقتصاددان پولی برجسته بریتانیایی است که در آن نویسنده با تردید در صحت روایت متعارف از پیدایش و تکامل پول، نشان می‌دهد نظریه حوزه بهینه ارزی که برخاسته از رویکرد مردود متعارف از خاستگاه پول به‌مثابه پشتوانه نظری تشکیل حوزه پولی یورو بوده، تهدیدهایی را برای دوام و بقای این حوزه پولی به وجود می‌آورد. دومین مقاله یکی از بهترین آثار پساکینزی در شرح اهمیت دو نهاد پول و دولت در تحولات بخش واقعی اقتصاد و توسعه سرمایه‌داری است که آشکارا گزاره‌های خنثایی پول و لزوم کمینه‌سازی نقش‌آفرینی دولت را با ارجاع به روایت بدیل از نقش پول و دولت در تکوین و تکامل سرمایه‌داری به چالش می‌کشد. مقاله سوم به قلم یکی از شناخته‌شده‌ترین شارحان درون‌زایی پول، در مقام توضیح نوع نگرش طرفداران درون‌زایی پول و جزئیات اختلافات درون‌مکتبی آن‌هاست. نویسنده درنهایت تلفیقی از دو دیدگاه رقیب افقی‌گرایی و ساختارگرایی ارائه کرده و دامنه صحت و روایی تحلیل هر یک را روشن می‌سازد. این مقاله همچنین فضای فکری حاکم بر جریان‌ات طرفدار درون‌زایی پول را

به خوبی به تصویر کشیده است. مقاله چهارم یک نوشته ساده اما تأثیرگذار از نشریه رسمی بانک مرکزی انگلستان است که در آن به نادرست بودن روایت کتب درسی از رشد کمیت‌های پولی اشاره شده و شیوه خلق درونزای پول با محوریت عملکرد شبکه بانکی در اقتصاد امروز، توضیح داده می‌شود. مقاله پنجم با یک موشکافی مثال‌زدنی، تناقض‌ها و حفره‌های موجود در روایت متعارف از بانک به مثابه واسطه وجوه و همین‌طور مدل ضریب فزاینده پولی جهت تبیین تحولات کمی پول را نمایان کرده و دلالت‌های سیاسی مهمی را برای سیاست‌گذاری اقتصادی از دل آن استخراج می‌کند.

فصل دوم به سه مقاله در زمینه بازسازی و اصلاح نظام پولی پرداخته است. اولین مقاله از این فصل یا مقاله ششم کتاب، به ایده بانکداری ذخیره کامل و تحولات آن پرداخته است. نسخه‌های مختلف از پیشنهاد بانکداری ذخیره کامل که در مقاطع زمانی مختلف توسط گروه‌ها یا اشخاص کلیدی ارائه شده، در اینجا معرفی شده و مورد بررسی قرار گرفته است. مقاله هفتم بازهم به بانکداری ذخیره کامل و مشخصاً طرح شیکاگو می‌پردازد. پرداختن مجدد به این ایده جای تعجب نیست؛ چراکه پیشنهاد بانکداری ذخیره کامل پربسامدترین (و نه لزوماً بهترین) گزینه بدیل برای نظام فعلی بانکی است که برجسته‌ترین نسخه آن هم طرح شیکاگوست. مقاله به قلم دو محقق کاربلد، منطق طرح شیکاگو در نگاه شارحان آن را تبیین کرده و سپس به بررسی آثار و تبعات احتمالی آن بر متغیرهای اقتصادی در چهارچوب یک مدل‌سازی اقتصادی پرداخته است. نتایج به دست آمده به زعم محققان به تأیید صحت مدعیات ایده‌پردازان طرح شیکاگو منجر شده است؛ البته برخی جزئیات ملال‌آور و فاقد اهمیت مقاله که به توضیح مدل و برآوردهای انجام شده اختصاص داشته، از ترجمه حذف شده است. مقاله هشتم برخی از نکات مهم مندرج در رویکردهای دگراندیش به ویژه در زمینه اهمیت پول برای بخش واقعی اقتصاد را با زبانی ساده و غیرفنی توضیح داده و سرخط‌های نوعی نگرش اجتماعی و معطوف به نفع‌بری عمومی را برای مدیریت پولی پیشنهاد کرده است. در فصل سوم به بانکداری مرکزی و سیاست‌گذاری پولی پرداخته‌ایم. مقاله نخست در این بخش (مقاله نهم) در چهارچوب رویکرد متعارف قرار داشته و می‌کوشد دستور کار

کلی سیاست‌گذاری پولی متعارف و نحوه تسلط و استقرار آن را شرح دهد. هدف از ترجمه این مقاله، با علم به تعارض فضای حاکم بر آن با سایر مقالات، آشنایی خواننده با جریان جاری و متعارف سیاست‌گذاری پولی است تا بدین وسیله اشارات انتقادی موجود در مقالات بعدی بهتر فهم شود. مقاله دهم موضوع حساس استقلال بانک مرکزی را مورد توجه انتقادی قرار داده و با رویکردی اجتماعی و با تمرکز بر مفهوم مردم‌سالاری، بانک مرکزی مستقل را مورد ارزیابی نقادانه قرار داده است. موضوع پرتکرار در ادبیات دگراندیش؛ یعنی تعارض استقلال بانک مرکزی و مردم‌سالاری، با روایت خاص نویسنده تشریح شده است. دو مقاله مهم پایانی نیز به موضوعی مشترک می‌پردازند: بانکداری مرکزی توسعه‌گرا. نویسندۀ مشترک این دو مقاله مروری بر مفهوم و تجربیات نوعی از بانکداری مرکزی کرده است که او آن را بانکداری مرکزی توسعه‌گرا می‌خواند. او در این نوشتارها در تلاش است تا نشان دهد این شیوه از بانکداری مرکزی، در کشورهای مختلف و مقاطع زمانی گوناگون، شیوه‌ای رایج و مسبوق به سابقه بوده است. نویسنده در راستای تجویز بازگشت به این الگو به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه استدلال می‌آورد.

ذکر این نکته نیز ضروری است که اگرچه تلاش شده است مقالات معتبر علمی انتخاب و ترجمه شوند؛ اما خاطرنشان می‌شود که این، تنها ملاک گزینش مقالات نبوده است؛ بلکه ملاک اصلی گزینش آثار، داشتن حرف و ایده نو و باز کردن افقی در عرصه سیاست‌گذاری اقتصادی بوده است؛ لذا برخی از آثار که شاید در نشریات و منابع مشهور و معتبر علمی (با شاخص‌های مرسوم دانشگاهی) انتشار نیافته‌اند، بر اساس این معیار در زمره مباحث این کتاب جای گرفته‌اند؛ مثلاً مقاله «خلق پول در اقتصاد مدرن» از این دست است که اگرچه حتی استانداردهای یک مقاله کلاسیک علمی را ندارد؛ اما پس از انتشار، ادبیات سیاست‌گذاری پولی را با تحول‌هایی همراه کرد؛ یا برخی دیگر از آثار این کتاب که قالب آن بیشتر شبیه گزارش‌های سیاستی است (و شاید نتوان عنوان مقاله علمی به آن اطلاق کرد) نیز از این دست است؛ و یا اثر «پول ما» که بیشتر شبیه یک اثر رسانه‌ای است تا یک مقاله علمی؛ اما به جهت پرداختن به موضوعاتی مهم و در عین حال با بیانی ساده و عمومی، در این کتاب جای گرفته است.

درنهایت، لازم است به رسم من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق، از اندیشکده اقتصاد مقاومتی که با حمایت های خود زمینه تدوین و انتشار این اثر را فراهم کردند تشکر و قدردانی به عمل آوریم. همچنین از انتشارات دانشگاه امام صادق (ع) که در فرایند انتشار این اثر مساعدت نمودند، مراتب قدردانی خود را اعلام می نماییم. به مخاطبان علاقه مند وعده می دهیم این اثر، آخرین پژوهش از این دست نخواهد بود و ان شاء الله برگرداندن مقالات مهم دیگری به ویژه با مضمون بازسازی و اصلاح پولی به زبان فارسی را در دستورکار قرار خواهیم داد.

حسین درودیان
استاد دانشگاه و پژوهشگر پولی و بانکی
بهمن ماه ۱۴۰۳

پیشگفتار: اندیشکده اقتصاد مقاومتی

اندیشکده اقتصاد مقاومتی یک کانون تفکر است که در سال ۱۳۹۵ آغاز به کار نمود و با مأموریت «تصمیم‌سازی برای حل مسائل کشور در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی» فعالیت می‌کند. مطابق با تعریف اندیشکده، اقتصاد مقاومتی یک «الگوی حکمرانی اقتصادی» است، به این معنا که سیاست‌ها، قوانین، قواعد و اقدامات طوری طراحی شود که اقتصاد کشور با کمترین اثرپذیری از تکانه‌های داخلی و خارجی، رشد و پیشرفت پایدار داشته باشد.

یکی از موضوعات مهم که در دستور کار «گروه پول و بانک» اندیشکده قرار دارد، «مدیریت خلق پول بانکی» است. این مهم چه از منظر «جلوگیری از آسیب‌های خلق نامتناسب پول و نقدینگی» و چه از منظر «استفاده از فرصت آن در رشد بخش حقیقی اقتصاد» حائز اهمیت است و نقش بسیار مهمی در «مقاوم‌سازی اقتصاد» دارد. «نظام بانکی در خدمت تولید» به مثابه یک رویکرد، در صورت نهادینه شدن در جامعه علمی و نخبگانی می‌تواند سرمنشأ تحولات بسیاری شود که شاید این امر، مهم‌ترین هدف این اثر باشد.

پیش‌نیاز مدیریت خلق پول، شناخت شیوه خلق پول بانک‌ها در اقتصاد است. در کتاب حاضر که تعدادی از مقالات مرتبط با این موضوع با رویکرد «تبیین ماهیت پول، بانک و فرایند خلق پول بانکی» گزینش و ترجمه شده است، به تشریحی از این مهم در ساختار جدید اقتصاد و نظام بانکی دنیا پرداخته شده است. شناخت این رویکرد به سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران کمک خواهد کرد با درک درست از سازوکار خلق پول، در سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری‌های مرتبط هوشمندانه عمل کنند. همچنین در بخش آخر کتاب، رویکردهای فعال در سیاست پولی و بانکداری مرکزی توسعه‌گرا مورد بررسی

قرار گرفته که یکی از نیازهای حال حاضر اقتصاد ایران است. درنهایت بنا به پابندی به سنت پیشگفتار، بدین وسیله از زحمات برادران محمد قائدامینی، علی شهیدی، حسین عرفانیان و فرید کاظمی که در ترجمه تخصصی مقالات با اندیشکده اقتصاد مقاومتی همکاری کردند، تشکر و قدردانی می‌نماییم. همچنین از برادر حسین درودیان بابت کمک به انتخاب مقالات و ویرایش علمی و تخصصی کل متون ترجمه شده و نظارت بر انجام کار نهایت سپاس و قدردانی خویش را ابراز می‌داریم. همچنین از جناب آقای دکتر محمد نعمتی که زمینه انتشار این اثر را فراهم و جناب آقای دکتر سیدعلی روحانی که در فرایند گزینش مقالات مساعدت نمودند، مراتب قدردانی خود را اعلام می‌نماییم. امید است این اثر، به «بهبود کیفیت تصمیم‌گیری» در حوزه پولی و بانکی کشور کمک نماید و مورد قبول حضرت حق و امام زمان (ارواحنا فداه) واقع شود.

محمد امینی رعیا
مدیر اندیشکده اقتصاد مقاومتی
بهمن‌ماه ۱۴۰۳

	فصل اول: ماهیت پول، بانک و فرایند خلق پول بانکی

دو مفهوم از پول: دلالت‌هایی برای تحلیل حوزه‌های ارزی بهینه^۱

نویسنده: چارلز گودهارت^۲

مترجم: حسین عرفانیان

چکیده

بسیاری از تحلیل‌های اقتصادی در مورد گذار به اتحادیه‌های اقتصادی و پولی (EMU^۳) در چهارچوب الگوی حوزه بهینه ارزی^۴ انجام شده است. این تحلیل‌ها برآمده از مدل فعلی غالب در مورد ماهیت پول و تکامل آن است که در اینجا نظریه M نامیده می‌شود، که به موجب آن، پول برآمده از یک فرایند حداقل‌سازی هزینه توسط بخش خصوصی، برای تسهیل تجارت می‌باشد. در اینجا، من ابتدا استدلال می‌کنم که یک گزینه دوم؛ یعنی نظریه چارتالیستی^۵ یا نظریه C وجود دارد که از نظر تجربی متقاعدکننده‌تر است. ثانیاً ادعا می‌کنم که این رویکرد می‌تواند روابط مشاهده‌شده بین کشورهای مستقل و ارزهایشان را بهتر از مدل OCA پیش‌بینی کند.

کلید واژگان: چارتالیسم، حاکمیت پولی، ارز، حق‌الضرب حوزه ارزی بهینه، اتحادیه پولی.

طبقه‌بندی JEL: B10; E42; F02; F33; N10; N40

1. Charles A.E Goodhart, The two concepts of money: implications for the analysis of optimal currency areas, European Journal of Political Economy, Volume 14, Issue 3, 1998, Pages 407-432, ISSN 0176-2680.

۲. چارلز گودهارت: گروه بازارهای مالی، مدرسه اقتصادی لندن.

3. Economic & Monetary Union

4. Optimal Currency Area

5. Cartelist Theory

۱. مقدمه

بسیاری از تجزیه و تحلیل‌های اقتصادی و ارزیابی مزایا و معایب نسبی گذار به منطقه دارای واحد پول یکسان، یورو، در اروپا در چهارچوب الگوی حوزه بهینه ارزی انجام شده است. این مسئله، به تبع وجه مکانی-جغرافیایی مدل غالب فعلی در مورد ماهیت و تکامل پول است. این مدل پول را برآمده از یک فرایند حداقل سازی هزینه توسط بخش خصوصی برای تسهیل مبادله می‌داند. در این مقاله، ابتدا استدلال خواهم کرد که یک رویکرد دوم و جایگزین برای روایت فعلی از تکامل و ماهیت پول وجود دارد که از نظر تاریخی و تجربی متقاعدکننده‌تر است. در مرحله بعدی، ادعا می‌کنم که این رویکرد دوم به مراتب بهتر از مدل OCA می‌تواند روابط مشاهده شده بین کشورهای مستقل و ارزشهای مربوط به آن‌ها را توضیح داده و پیش‌بینی کند.

در واقع، یک بحث ادامه‌دار بین دو گروه فوق وجود داشته است. یک گروه استدلال می‌کنند استفاده از یک پول رایج اساساً مبتنی بر «قدرت» مرجع انتشاردهنده آن است (چارتالیست‌ها)؛ یعنی آن پول در درجه اول به این دلیل به پول تبدیل می‌شود که سکه‌ها (به طور گسترده‌تر ابزارهای پولی) با نشان حاکمیت ضرب می‌شوند و نه به این دلیل که از طلا، نقره و مس یا بعداً از کاغذ ساخته شده‌اند. این گروه بر این باورند که حکومت^۱ به طور کلی نقشی محوری در تکامل و استفاده از پول داشته است. گروه دیگری استدلال می‌کنند که ارزش یک پول مشخص در درجه اول یا تماماً به ارزش ذاتی پشتوانه آن بستگی دارد (متالیست‌ها). این گروه معتقدند که پول به صورت بازار محور به عنوان پاسخ بخش خصوصی برای غلبه بر هزینه‌های مبادلاتی تهاتر، تکامل پیدا کرده است (بگذارید آن‌ها را منگری^۲ بنامیم).

تردیدی وجود ندارد که گروه M از مجموعه برجسته‌تری از اقتصاددانان (به همراه تأیید ارسطو و لاک (1960)) تشکیل شده است که تحلیل خود را به شکل صورت بندی شده‌تر و دقیق‌تری ارائه داده‌اند؛ از اقتصاددانان قدیمی‌تر مانند جیونز (1875)، منگر (1892)،

۱. مقام‌های مذهبی نیز نقش عمده‌ای ایفا می‌کنند.

فون میزز (1912)، برانر (1971) و آلچیان (1977) گرفته تا اقتصاددانان متأخر مانند کیوتاکا و رایت (1989, 1993) به علاوه تعداد دیگری از اقتصاددانان برجسته. در مقابل آن‌ها، گروه C از مجموعه‌ای از اقتصاددانان با ناهمگونی بیشتر و شهرت کمتر مانند کنپ (1905) در آلمان و میراکس (1930) در فرانسه و (اغلب) پست‌کینزی‌ها در انگلیس و ایالات متحده تشکیل شده است. باوجوداین، همان‌طور که ملیتز (1974) و ردیش (1992) بیان کرده‌اند، رویکرد گروه C حمایت بسیاری از افراد، احتمالاً یک اکثریت قابل توجه از دیگر افراد فعال در سایر رشته‌ها، از قبیل انسان‌شناسان، سکه‌شناسان و مورخان محقق در حوزه ریشه‌های پول را دریافت کرده است. به رغم این که گروه M در حوزه نظریه پردازی صورت‌بندی شده قوی عمل کرده‌اند، در زمینه توجه به جزئیات نهادی و تجربه‌گرایی تاریخی ضعیف ظاهر شده‌اند. تا جایی که من می‌دانم، ملیتز تنها اقتصاددان گروه M است که سعی می‌کند به مسائل انسان‌شناختی و تاریخی ارائه شده توسط گروه C بپردازد.

من این بحث را در بخش ۲ بسط داده و سعی می‌کنم نشان دهم که مدل گروه M نقاط ضعف اساسی دارد و شواهد بیشتری را، چه تاریخی و چه تحلیلی، در حمایت از رویکرد گروه C ارائه می‌دهم. نظریه حوزه بهینه ارزی (OCA) که با نام‌های ماندل، مک‌کینون و کینن گره خورده است، بسط طبیعی نظریه گروه M در زمینه مکانی و جغرافیایی است. اگر منشأ پول در قالب تکامل بازاری بخش خصوصی در نظر گرفته شود که کارکرد آن به حداقل رساندن هزینه‌های مبادلات است؛ در نتیجه باید به طور مشابهی تحول تعدادی از ارزش‌های مجزا در مناطق مختلف جغرافیایی در قالب تکامل بازاری بخش خصوصی تجزیه و تحلیل شود که کارکرد آن به حداقل رساندن مجموعه‌ای از هزینه‌های مبادلاتی (در سطح خرد) و هزینه‌های تعدیل (در سطح کلان) بوده است. در مقابل این تحلیل، تحلیل گران گروه C ادعا می‌کنند که تعیین مکانی و جغرافیایی ارزش‌های مجزا تقریباً هیچ ارتباطی با این حداقل‌سازی هزینه اقتصادی ندارد و تقریباً همه چیز مربوط به ملاحظات حاکمیت سیاسی است. در بخش ۳، من استدلال می‌کنم که فرضیه گروه C در تبیین و پیش‌بینی واقعیت تاریخی بسیار بهتر از مدل گروه M